

Fremgang i 1960'erne

I tiden mellem 1957 til 1973 var Danmark inde i en økonomisk stærk periode. Der var en stigende efterspørgsel efter arbejdskraft. Det prægede alle dele af samfundet og dermed også smedene og maskinarbejderne i Roskilde. Dagligdagen i afdelingen ændrede sig ikke meget, og bestyrelsen skulle stadigvæk forholde sig til de lokale problemer – store og små mellem hinanden - der var dog flest små.

Atomenergikommissionens Forsøgsanlæg Risø var i 1955 blevet oprettet for at udvikle den fredelige udnyttelse af atomenergien. Risø var en ny stor virksomhed i Roskildeområdet med mange smede og maskinarbejdere. På den nye arbejdsplads skulle der blandt meget andet forhandles en række aftaler om arbejdsforholdene. I slutningen af 1959 klagede afdelingen over forholdene på Risø, og forbundsformanden Hans Rasmussen blev inddraget i sagen. Der var blevet lavet en overenskomst mellem Finansministeriet som arbejdsgiver og Dansk Smede og Maskinarbejder Forbund og Teknisk Landsforbund. Overenskomsten drejede sig om ingeniørassistenter og operatørers ansættelse på Risø, samt om tillidsmandens ret til at komme alle vegne på anlægget. Medarbejderne havde ikke været tilfredse med overenskomsten, og afdelingen i Roskilde havde derfor opsagt den til d. 1. april 1959 – og det blev godkendt af Forbundet. I forbindelse med opsigelsen af overenskomsten var der blevet opstillet en række ændringsforslag og ønsker om tilføjelser til en ny overenskomst. Det må have været en stor sag, men det oplyses ikke, hvad der helt konkret ligger i de nye krav.

Samtidig med, at man skulle forhandle om forholdene på Risø, modtog afdelingen et brev fra Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern og Metalindustrien. Sammenslutningen meddelte, at de ville henstille til deres medlemmer, at de meddelte tillidsmanden på deres virksomhed, hvem tillidsmanden skulle forhandle med. Virksomhedens forhandler ville få kompetence til at træffe bindende beslutninger på firmaets vegne. Sammenslutningen understregede også, at det var de samme personer, der ville repræsentere firmaet ved eventuelle fagretslige møder. Det var helt nye toner, og afdelingen var positiv overfor arbejdsgivernes udspil, fordi man på den måde slap for vilkårlige slagsmål med en tilfældig arbejdsleder på en virksomhed.

I marts 1959 modtog afdelingen et brev fra Metalindustri-

ens Lærlingeudvalg, fordi det på Risøs værksteder var blevet undersøgt, om de skulle have mulighed for at uddanne lærlinge. Udvalget havde besluttet, at der hvert år kunne antages 2 lærlinge som maskinarbejdere, og hvert andet år kunne der antages en som elektronikmekaniker.

Den overenskomst, der skulle være trådt i kraft på Risø d. 1. april, var endnu ikke blevet færdig d. 12. april, og det ærgrede bestyrelsen. Først d. 10. maj var der et møde om overenskomsterne, og "de var blevet afsluttet med gode resultater", men det blev slået fast overfor bestyrelsen, at de ikke måtte udtale sig om resultatet. Endelig d. 9. juni 1960 var der en ny overenskomst, som skulle gælde til d. 1. marts 1961 – et imponerende resultat med en overenskomst på 9 måneder.

Efter opsigelsen af Septemberforliget blev der forhandlet i længere tid mellem hovedorganisationerne om en ny Hovedaftale. I december 1960 holdt afdelingen i Roskilde en ekstraordinær generalforsamling om Hovedaftalen af 18. november 1960, fordi den skulle til urafstemning blandt alle LO's medlemmer. Det kunne synes at være ret problemfrit, selv om arbejdsgiverne havde fastholdt deres ret til at lede og fordele arbejdet - som i Septemberforliget - dog med den nye tilføjelse, at der ikke måtte ske vilkårlige afskedigelser. Der var ingen af afdelingens medlemmer, som mente, at der skulle stemmes nej. Derefter blev der afgivet 53 skriftlige stemmer, som samlet blev sendt ind til Forbundet. Hovedaftalen blev vedtaget af LO med et meget stort flertal, og bestyrelsen fik tallene på et møde i januar 1961. Det var dog kun 52,4 % af medlemmerne i Forbundet, der havde stemt, men 66,4 % af dem havde stemt ja.

Overenskomsten på Risø nærmede sig på samme tid sin slutdato, men på bestyrelsesmødet d. 14. marts, var der stadig ikke nogen ny overenskomst. I slutningen af marts kom der endelig et mæglingforslag, som dækkede hele jernindustrien, og dermed var Risø dækket – men der skulle alligevel forhandles med Risø senere på året. Bestyrelsen gennemgik overenskomstens ændringsforslag, og man konkluderede, at der skulle stemmes ja. Tre dage senere blev der holdt generalforsamling, og medlemmerne drøftede forslaget, inden der blev holdt urafstemning. Afdelingen havde 620 medlemmer, og 296 deltog i urafstemningen – 255 stemte for forslaget. Selv om smedene og maskinarbejderne stemte ja, blev mæglingforslaget alligevel forkastet. Jernindustriens lønmodtagere forhandlede gennem CO-Metal - SID, der var modstander af forslaget, stemte nej. Derfor blev der strejket,

og i Roskilde var omkring 150 af afdelingens medlemmer i strejke. Efter nogen tid kom et nyt mæglingsforslag, som gav 9 øre mere i timen til mindstelønnen, og det blev vedtaget af et stort flertal – men strejken havde kostet smedene 17 mill. kr.

I 1961 havde Aage Jensen været kasserer for afdelingen i 41 år, og på afdelingens generalforsamling d. 28. april meddelte han, at nu ville han stoppe, fordi han mente, at han havde gjort sin indsats. Generalforsamlingen valgte Poul Würtz som ny kasserer - han havde deltaget i afdelingens faglige arbejde siden 1935, hvor han var blevet valgt som tilidsmand – han var kasserer i de næste 16 år.

I løbet af sommeren 1961 begyndte man for alvor at mærke det økonomiske opsving, som betød, at man gik fra arbejdsløshed til mangel på arbejdskraft - der manglede 6 smede og 11 mekanikere i Roskilde.

Spørgsmålet om at fastlønne formanden blev igen aktuelt, og i efteråret 1961 drøftede medlemmerne igen sagen og igen uden resultat. Man ville først undersøge, hvordan de andre afdelinger håndterede spørgsmålet. Resultatet af undersøgelsen betød, at bestyrelsen på et møde d. 11. oktober besluttede at foreslå, at Alfred Nielsen, som havde været formand siden 1947, blev afdelingens første fastlønnede formand. Bestyrelsen fastsatte en ugeløn på 375 kr. + betaling for kørsel, og derefter står der i protokollen:

Den fastlønnede formand er kun på valg, når der fra flere medlemmer eller fra bestyrelsens side ankes over at afdelingens arbejde ikke bliver passet, og han skal opsiges med 3 måneders varsel og blive indtil da. Det er okto-

I 1970'erne blev der stadig smedet på Maglekilde Maskinfabrik som i gamle dage. Privat foto.

ber-generalforsamlingen, der tager stilling til om opsigelsen skal stå ved magt. Hvis opsigelsen bliver vedtaget, betaler afdelingen løn til den afgående formand i indtil 13 uger efter generalforsamlingen, dog kun til han har fået arbejde igen. Opsigelse fra formandens side er 3 mdr. Afdelingens arbejde har præference for andre bierhverv. Formanden får løn under sygdom i 13 uger i 12 på hinanden følgende måneder.

Ud over at formanden nu skulle have fast løn, så betød beslutningen også, at formanden ikke mere var på valg "som i gamle dage" – han blev ansat.

Forslaget blev vedtaget på generalforsamlingen i oktober, og som forventet blev Alfred Nielsen "genvalgt" som formand – han skulle begynde i "stillingen" d. 1. januar 1962. Ordningen blev derefter godkendt af Forbundet.

Den årlige sommerskovtur fik omkring 1960 mærkbart færre deltagere, og afdelingen besluttede, at skovturen i 1962 skulle være den sidste sommerskovtur, som man arrangerede, fordi der kun var 25 deltagere. Dermed sluttede en tradition, som afdelingen havde haft lige siden århundredskiftet.

Nye tider med eget kontor

Afdelingen havde udviklet sig meget efter den anden verdenskrig, og der var en fastlønnet formand og senere en lønnet kasserer. Det var i mange år normalt, at kassereren stillede sin lejlighed til rådighed for medlemmerne som "kontor og indbetalingssted", og senere holdt man "kontor" på Fjordvilla. Bestyrelsen drøftede derfor igen muligheden for at nedlægge en lejlighed på Knudsvej 17 – det havde allerede været forsøgt ved købet. I begyndelsen af 1960'erne søgte man en gang til, da der var en tom lejlighed. Der gik alligevel nogen tid, inden Boligkommissionen i 1963 gav tilladelse til at nedlægge en lejlighed på Knudsvej. Bestyrelsen vedtog, at man skulle bruge et værelse ud mod gaden til både kontor og arkiv, og at man skulle forsøge at udleje resten af lejligheden "uden bindende kontrakt". Kontorets åbningstider ville blive fastlagt efter en drøftelse med medlemmerne om deres behov for træffetid.

Da kontoret i huset på Knudsvej var blevet taget i brug, gik der ikke lang tid, før de medlemmer der arbejdede på Risø foreslog, at man skulle sælge Knudsvej 17. Det mente bestyrelsen bestemt ikke var nogen god ide, men man foreslog derfor, at man skulle "lade ejendommen hvile i sig selv i

fremtiden efter at lånet er betalt". Det blev senere bakket op af generalforsamlingen, og forslaget fra Risø-medlemmerne om at sælge huset blev slet ikke behandlet. D. 26. april 1963 var kontoret på Knudsvej i orden, og det resterende værelse var blevet udlejet.

Det var i øvrigt på den samme generalforsamling, at Alfred Nielsen kunne redegøre for nogle rygter i en avisartikel om, at Fjordvilla skulle sælges.

I 1963 fyldte Forbundet 75 år, og det fik afdelingen i Roskilde til at begynde planlægningen af afdelingens 75 års stiftelsesdag i 1965 - afdelingen modtog et tilskud til jubilæumsfesten fra Forbundet på 75.000 kr., og pengene blev lagt i en jubilæumsfond - og så nedsatte man et jubilæumsudvalg med formanden, næstformanden og kassereren.

Kort tid efter at kontoret var åbnet på Knudsvej, begyndte de første drøftelser om at købe et andet hus og sælge Knudsvej 17 - der er ikke nogen egentlig forklaring på denne udvikling, men det var nok for småt. På generalforsamlingen i oktober foreslog bestyrelsen, at den fik både fuldmagt og bemyndigelse til "at foretage det fornødne ved et eventuelt tilbud om køb af en passende ejendom". Det havde medlemmerne ikke noget imod, og det blev enstemmigt godkendt.

Afdelingens første hus lå på Knudsvej 17 i Roskilde.

Bestyrelsen begyndte straks at se efter, om der var andre muligheder for at købe et nyt hus, som kunne huse afdelingens aktiviteter.

Fællesorganisationen arbejdede i de år på at stifte et nyt boligselskab i Roskilde, fordi de faglærte arbejdere tjente for meget til, at de kunne få en lejlighed i det almennyttige byggeri. Generalforsamlingen drøftede, om man skulle tegne en aktie på 10.000 kr. i Arbejdernes Fællesorganisations Byggeforening. Projektet kunne nemlig kun blive til noget, hvis man fik den nødvendige kapital på 141.000 kr. – og smedene ville gerne være med. Året efter blev der nedsat et byggeudvalg i Fællesorganisationen, og de lokale fagforeninger blev løbende orienteret om udviklingen i byggeselskabet.

Da afdelingen havde fået eget kontor med fast åbningstid, gav det kassereren en længere – og fast – arbejdstid. Derfor foreslog bestyrelsen på generalforsamlingen i april 1963, at kassereren blev fastlønnet fra d. 1. juli, og at det blev finansieret med en kontingentforhøjelse på 50 øre om måneden. Det blev vedtaget af generalforsamlingen, og derefter blev Poul Würtz genvalgt som kasserer.

Bestyrelsen fortsatte sine bestræbelser på at finde en ny passende ejendom til afdelingen, og der blev sparet op i en byggefond, som i løbet af 1964 voksede til knap 20.000 kr. I september havde man kig på en ejendom i Grønnegade 3, og det blev besluttet, at formanden og kassereren skulle arbejde videre med købet. I oktober troede man, at der snart kunne skrives slutseddel, men der kom til at gå længere tid. Samtidig faldt gælden i ejendommen på Knudsvej, så den var kommet ned på ca. 5.000 kr. Sagen med Grønnegade 3 sluttede noget uventet med, at Boligkommissionen i Roskilde meddelte, at ejendommen "ikke kan saneres". Alfred Nielsen havde imidlertid allerede udset sig en anden ejendom. Han meddelte, at den lå i Borgediget 15, og han tilføjede, at den nok kunne saneres. Bestyrelsen holdt et ekstraordinært møde d. 20. februar 1965, hvor man skulle se Borgediget 15 og drøfte et eventuelt køb. Da bestyrelsen havde set ejendommen, mente man, at den kunne bruges. Huset kostede 180.000 kr., og der skulle betales 120.000 kr. i udbetaling, og derefter blev der underskrevet en foreløbig slutseddel. De 120.000 kr. kunne man låne i Forbundet. Nu gik det hurtigt, og allerede i april fik man tilladelse til at nedlægge den lejlighed i ejendommen, som skulle indrettes til kontor. I maj startede ombygningen af lejligheden, og det blev vedtaget, at det nye kontor skulle indvies d. 12. august.

På åbningsdagen mødte bestyrelsen op i det nye hus - de så lokalerne med kontorer til både formand og kasserer samt lærlingeafdelingen. Formanden erklærede, at det havde kostet en del, men det var alle pengene værd, fordi afdelingens udvikling nu var blevet sikret mange år frem i tiden – derefter holdt bestyrelsen det første møde i de nye lokaler.

Samme år modtog bestyrelsen to forslag om, at afdelingen i Roskilde skulle støtte den socialdemokratiske valgkamp og Socialistisk Folkepartis valgkamp til kommunevalget med to kr. for hvert medlem, der boede i kommunen. Den socialdemokratiske ansøgning var underskrevet af Bjarne Weiler Madsen. Forslagene blev fremlagt på generalforsamlingen den samme dag. Her blev det vedtaget at støtte Socialdemokratiet, men generalforsamlingen ville ikke støtte Socialistisk Folkeparti.

På 75 årsdagen for afdelingens stiftelse d. 30. oktober 1890 blev der holdt en mægtig fest på Fjordvilla med utrolig mange taler. Blandt gæsterne var en af medstifterne af fagforeningen, det var den 96 årige N.C. Rasmussen, som fortalte om arbejdet i 1890'erne. Sekretæren sørgede for, at den festlige dag ikke blev glemt - han skrev et 6 sider langt referat i protokollen.